

نقش مدیریت عمران شهری در توسعه پایدار

ساختار فضایی کلانشهرها

مؤلفین:

دکتر هوشنگ رستم پور (عضو هیئت علمی دانشگاه خلیج فارس)

دکتر سیدعلی صفوی (عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس)

جواد نیکنام (کارشناس ارشد و پژوهشگر مدیریت شهری)

سرشناسه	: رستم‌پور، هوشنگ، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: نقش مدیریت عمران شهری در توسعه پایدار ساختار فضایی کلان شهرها/ مولفین هوشنگ رستم‌پور، سیدعلی صفوی، جواد نیکنام.
مشخصات نشر	: تهران : راه‌دان، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۶ص: جدول، نمودار.
شابک	: 978-600-6757-04-9
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیفا
موضوع	: توسعه پایدار شهری -- ایران
موضوع	: شهرسازی -- ایران -- طرح و برنامه‌ریزی
موضوع	: شهرهای بزرگ -- ایران -- برنامه‌ریزی.
موضوع	: عمران شهری -- ایران
موضوع	: شهرداری -- ایران
شناسه افزوده	: صفوی، سیدعلی، ۱۳۵۴ -
شناسه افزوده	: نیکنام، جواد، ۱۳۵۶ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ هـ ۷۹/ت۷۹ HC
رده بندی دیویی	: ۳۳۸/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۸۵۲۸۵۲

نقش مدیریت عمران شهری در توسعه پایدار / ساختار فضایی کلانشهرها

ناشر: راه دان

مؤلفین: هوشنگ رستم‌پور، سیدعلی صفوی، جواد نیکنام

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: پاییز ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹-۰۴-۶۷۵۷-۶۰۰-۹۷۸

نظارت چاپ: عقیق ۴-۳-۸۸۹۳۲۴۰۲

فهرست

فصل اول: مدیریت شهری و ضرورت پژوهش..... ۱۳

..... ۱۵ مقدمه:

..... ۱۷ ۱-۱ سابقه مطالعاتی و تحقیقاتی موضوع در ایران و دیگر کشورها:

..... ۱۹ ۲-۱ چارچوب نظری:

..... ۲۰ ۱-۲-۱ الحوی برنامه‌ریزی جامع (۱۹۶۰-۱۹۲۰)

..... ۲۰ ۲-۲-۱ نظریه برنامه‌ریزی سیستمی (۱۹۶۰-۱۹۹۰)

..... ۲۱ ۳-۲-۱ نظریه برنامه‌ریزی راهبردی (۱۹۹۰ تاکنون)

فصل دوم: مبانی نظری و تئوری‌های مدیریت شهری..... ۲۳

..... ۲۵ مقدمه:

..... ۲۶ ۱-۲ مدیریت شهری:

..... ۲۶ ۱-۱-۲ تعریف مدیریت:

..... ۲۷ ۲-۱-۲ تعریف مدیریت شهری:

..... ۲۷ ۳-۱-۲ مدیریت یکپارچه شهری:

..... ۲۹ ۴-۱-۲ ویژگیها و وجوه مختلف مدیریت شهری:

..... ۳۰ ۵-۱-۲ وظایف مدیریت شهری:

..... ۳۱ ۶-۱-۲ شهرداری:

..... ۳۳ ۷-۱-۲ مدیریت شهری و سازمان‌های جهانی:

..... ۳۴ ۸-۱-۲ مدیریت شهری در کلان‌شهرها:

..... ۳۵ ۲-۲ مبانی نظری توسعه پایدار و شاخص‌های پایداری در نواحی کلانشهری ایران:

..... ۳۷ ۱-۲-۲ مفهوم توسعه پایدار

..... ۳۷ ۲-۲-۲ مفهوم توسعه پایدار شهری:

..... ۳۸ ۳-۲-۲ مفهوم شهر پایدار:

..... ۳۹ ۴-۲-۲ دیدگاه‌های جامع و کلی‌نگر در شهر پایدار

..... ۴۰ ۵-۲-۲ پیشینه و خاستگاه مفهوم توسعه پایدار

..... ۴۱ ۶-۲-۲ اهداف توسعه پایدار

..... ۴۲ ۷-۲-۲ اصول توسعه پایدار

..... ۴۲ ۸-۲-۲ ابعاد توسعه پایدار

..... ۴۵ ۹-۲-۲ دیدگاه‌های توسعه پایدار:

- ۲-۲-۱۰- نظریه توسعه پایدار شهری : ۴۶
- ۲-۲-۱۱- شاخص های توسعه پایدار : ۴۶
- ۲-۲-۱۲- خصوصیات شاخص های پایداری : ۴۸
- ۲-۲-۱۳- تجارب جهانی در زمینه معرفی شاخص های پایداری کاربردی : ۴۹
- ۲-۲-۱۴- تدوین شاخص های پایداری: ۵۶
- ۳-۳- ساختار فضایی پایدار: ۵۸
- ۳-۳-۱- فضا ۵۹
- ۳-۳-۲- ساختار ۵۹
- ۳-۳-۳- ساختار فضایی ۵۹
- ۴-۴-۲- تشخیص ساختار فضایی شهر ۶۰
- ۵-۳-۲- عناصر تشکیل دهنده ساختار فضایی شهر ۶۱
- ۶-۳-۲- رویکردهای مواجهه با ساختار فضایی شهر ۶۲
- ۷-۳-۲- معیارهای پایداری ساختار فضایی شهر ۶۳

فصل سوم: شناخت و تحلیل ساختار مدیریت کارآمد و پایدار در کلانشهرهای ایران..... ۶۵

- مقدمه ۶۷
- بخش اول: تبیین جایگاه و نقش مدیریت کلانشهری نیویورک در ساختار حکومت ۶۸
- ۱-۳- تبیین جایگاه و نقش مدیریت کلانشهری نیویورک در ساختار حکومت ۶۸
- ۱-۱-۳- بررسی و شناخت تجربه مدیریت شهری در کلانشهر نیویورک ۶۸
- ۲-۱-۳- تبیین رابطه، وظایف و اختیارات و منابع بین مدیریت کلان شهری و حکومت مرکزی ۷۱
- ۳-۱-۳- تبیین رابطه مدیریت کلان شهر با شهروندان، نهاد های مدنی (NGO) و بخش خصوصی ۷۲
- ۴-۱-۳- تبیین ساختار تشکیلاتی و سیستم اداری مدیریت کلان شهری ۷۲
- ۵-۱-۳- تبیین نحوه جذب و بهره برداری منابع انسانی و بکارگیری فن آوری نوین ۷۴
- ۶-۱-۳- تبیین سیستم مالی و تأمین منابع در مدیریت کلان شهری ۷۷
- ۷-۱-۳- تبیین سیستم تصمیم گیری، اجرا و نظارت و تهیه و ... در مدیریت کلان شهری ۷۸
- بخش دوم: جایگاه مدیریت شهری در ساختار سیاسی - مدیریتی کشور ۷۹
- ۱-۲-۳- بررسی مطالعات مربوط به ساختار مدیریت شهری کشور ایران ۷۹
- ۲-۲-۳- ضرورت تدوین سیاست های کلی بخش مدیریت شهری ۸۷
- ۴-۲-۳- شاخصهای مدیریت پایدار شهری ۸۷
- بخش سوم : شناخت وضع موجود کلانشهرهای ایران ۹۲
- ۱-۳-۳- کلانشهر تهران ۹۲
- ۲-۳-۳- کلانشهر کرج ۹۸
- ۳-۳-۳- کلانشهر اصفهان ۱۰۱
- ۴-۳-۳- کلانشهر تبریز ۱۰۶
- ۵-۳-۳- کلانشهر قم ۱۱۱

۱۱۳	۶-۳-۳- کلانشهر اهواز
۱۱۷	۷-۳-۳- کلانشهر شیراز
۱۲۱	۸-۳-۳- کلانشهر مشهد
۱۲۵	بخش چهارم: تحلیل وضعیت موجود مدیریت شهری در کلانشهرهای ایران
۱۲۵	۱-۴-۳- تحلیل وضعیت موجود مدیریت شهری در کلانشهرهای ایران

فصل چهارم: مدیریت کلاتشهری و سازمان‌یابی فضایی ۱۶۹

۱۷۱	مقدمه
۱۷۴	۱-۴- سازمان فضایی مناطق کلاتشهری
۱۷۶	۲-۴- معیارها و شاخص‌های تعامل
۱۸۰	۳-۴- بررسی منابع و ابزار قدرت و مدیریت کلاتشهری
۱۸۵	۱-۳-۴- روند ها و گرایش‌های غالب در تغییر و توسعه کلاتشهرهای ایران
۱۸۶	۲-۳-۴- نظام قدرت و مدیریت
۱۸۹	۳-۳-۴- تحلیل و تبیین روابط و پیوندها
۱۹۵	۵-۴- جمع بندی
۲۰۳	۶-۴- پیشنهاد مدل پایه تبیین رابطه مدیریت عمران شهری با ساختار پایدار فضایی

منابع و مآخذ ۲۰۹

۲۰۹	مآخذ فارسی:
۲۱۶	مآخذ لاتین:

فهرست نمودار

نمودار ۱-۲- وظایف مدیریت (رایبیز، ۱۳۷۹).....	۲۶
نمودار ۲-۲- اجزای سیستم مدیریت شهری (سعیدنیا، ۱۳۷۹).....	۲۹
نمودار ۳-۲- ارتباط ابعاد پایداری در توسعه پایدار.....	۴۳
نمودار ۴-۲- فرایند استفاده از شاخص ها.....	۴۸
نمودار ۵-۳- ارتباط بین شاخص های پایداری.....	۵۳
نمودار ۶-۲- چارچوب ادراکی برای شاخص های کاربردی توسعه پایدار.....	۵۴
نمودار ۷-۲- تدوین شاخص های دلالت کننده بر شاخص های کاربردی توسعه پایدار.....	۵۵
نمودار ۸-۲- ارتباط میان استراتژی توسعه شهری پایدار و شاخص های کاربردی پایداری.....	۵۸
نمودار شماره ۹-۲- الگوی سلفه های اساسی در تشخیص و تحلیل ساختار فضایی شهر.....	۶۰
نمودار گردش کار فصل سوم.....	۶۸
نمودار شماره ۱-۳، سازمانی حکومت شهری نیویورک.....	۷۰
نمودار شماره ۲-۳، چارت سازمانی شهرداری نیویورک.....	۷۳
نمودار شماره ۳-۳.....	۸۰
نمودار شماره ۴-۳: الگوی مفهومی ارتقای جایگاه مدیریت شهری.....	۸۳
نمودار شماره ۵-۳: فرایند حصول مدیریت شهری کارآمد و پایداری بخش.....	۸۳
نمودار شماره ۶-۳: «نتایج و آثار مدیریت شهری کارآمد و پایداری و اثربخش».....	۸۴
نمودار گردش کار.....	۱۲۶
نمودار ۱-۴ مدل مفهومی رابطه جامعه و فضا.....	۲۰۵
نمودار ۲-۴ اجزاء و عناصر ساختار مدیریت عمران شهری و تعامل آنها با سازمان یابی فضایی.....	۲۰۶
نمودار ۳-۴ مدل مفهومی رابطه نظام قدرت و ساختار مدیریت عمران شهری با سازمان یابی پایدار فضا.....	۲۰۷

فهرست جداول

جدول ۱-۲- شاخص های پایداری محیطی سازمان ملل متحد.....	۵۰
جدول ۲-۲- شاخص های پایداری اقتصادی.....	۵۱
جدول ۳-۲- شاخص های پایداری اجتماعی.....	۵۲
جدول ۴-۲- معیارهای ساختار فضایی پایدار.....	۶۴
جدول شماره ۱-۲، شاخصهای مدیریت شهری کارآمد و پایدار.....	۸۸
جدول شماره ۲-۳، شاخصهای ارزیابی عملکرد مدیریت شهری.....	۹۱
جدول شماره ۳-۳، جهت گیری های راهبردی در محور مدیریت شهری.....	۹۷
جدول شماره ۴-۳، سازوکارهای مرتبط با مدیریت شهری در ایران.....	۱۲۴
جدول شماره ۵-۲، تجزیه و تحلیل SWOT ساختار مدیریت شهرداری کلانشهرها.....	۱۳۹
جدول شماره ۶-۳، راهبردهای تعدیل و خنثی سازی قیود موثر.....	۱۵۲
جدول شماره ۷-۲، راهبردهای تعدیل و کاهش نامطلوبی های موجود.....	۱۵۳
جدول شماره ۹-۳، ارائه راهبردها، سیاست های اجرایی و اقدامات عملی.....	۱۵۵
جدول ۱-۴- ماتریس تعامل کنشگران بخش های مختلف با مراحل مختلف سازمان یابی فضا.....	۱۷۷

پیشگفتار:

مفهوم توسعه پایدار نخستین بار به واسطه خطرات و عواقب مخرب زیست محیطی ناشی از فعالیت های کشورهای توسعه یافته در جهان مطرح شد. اما به تدریج دامنه شمول این مفهوم که امروزه به عنوان یک پارادایم از آن یاد می شود به تایل پیشتازی کلان شهرها در تحقق توسعه ملی و برخورداری آن ها از زیرساخت های مختلف تکنولوژیکی و ارتباطی، از بحث محیط زیست فراتر رفته و ابعاد گوناگونی چون پایداری های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را نیز در بر گرفته است.

با توجه به ابعاد گسترده پارامترهای تأثیرگذار در مدیریت کلان شهرها، باید اذعان کرد که در عمل نهادهای متعددی اعم از سیاست گذار، مجری، مشاور و غیره در به ثمر رساندن اهداف توسعه در شهرها به ایفای نقش می پردازند. این خصیصه همواره مدیریت شهرها را با بحران "عدم یکپارچگی در مدیریت و بروز تداخلات سیاستی" روبه رو ساخته است که نتیجه این امر چیزی جز اتلاف هر چه بیشتر منابع و ازهم گسیختگی مدیریت شهرها نخواهد بود. بنابراین یکی از اهداف مهم توسعه پایدار، تبیین و به کارگیری سیاست هایی همسو و فراگیر در جهت دستیابی به مدیریت کارا و یکپارچه در کلان شهرهاست که این امر می تواند امکان تجربه زندگی با استانداردهای بالای کیفیتی را برای شهروندان فراهم کند. این کتاب چنین هدفی را در چهار فصل دنبال می کند.

در فصل اول کتاب تحت عنوان مدیریت شهری و ضرورت پژوهش سابقه موضوع در ایران و جهان و چارچوب تظری آن بررسی می شود.

فصل دوم مبانی نظری و تئوری‌های مدیریت شهری نامگذاری شده که در ابتدای آن تعاریف مرتبط با مدیریت شهری ارائه گردیده و سپس مبانی نظری توسعه پایدار و شاخص‌های پایداری در نواحی کلانشهری ایران توضیح داده می‌شود و بالاخره آخرین قسمت این بخش ساختار فضایی پایدار را تشریح می‌کند.

فصل سوم به شناخت و تحلیل ساختار مدیریت کارآمد و پایدار در کلانشهرهای ایران پرداخته که در ابتدا جایگاه و نقش مدیریت کلانشهرهای دنیا ارائه گردیده و سپس جایگاه مدیریت شهری در ساختار سیاسی - مدیریتی کشور بررسی شده و بالاخره شناخت وضع موجود کلانشهرهای ایران توضیح داده شده است.

در فصل چهارم مدیریت کلانشهری و سازمانیابی فضایی بررسی می‌شود که در انتها منجر به پیشنهاد مدل پایه تبیین رابطه مدیریت عمران شهری با ساختار پایدار فضایی می‌گردد. امید است این کتاب راهنمایی هرچند کوچک و ناقص برای پژوهشگران حوزه مدیریت شهری بوده و صاحب‌نظران در این زمینه از ارشادات خود ما رابهره‌مند نمایند.

هوشنگ رستم پور